

การวางแผนกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

เปรมฤดี ขอบผล

รัฐบาลของทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา ตระหนักดีว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหนทางที่จะนำเงินจำนวนมหาศาลเข้าประเทศเพื่อพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่หลายประเทศกำลังผลิตเฟลีนอยู่กับการดึงดูดผลประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในอีกหลาย ๆ ประเทศของโลกก็เริ่มประจักษ์ถึงผลกระทบที่เกิดจากอุตสาหกรรมประเภทนี้ รัฐบาลของหลาย ๆ ประเทศเริ่มรู้สึกตัวว่าการจะอยู่เฉย ๆ คอยรับแต่ผลประโยชน์อันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแต่อย่างเดียวนั้นเป็นไปไม่ได้เสียแล้ว รัฐ องค์การของรัฐ และเอกชน ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรต้องเข้ามามีบทบาทในการควบคุมการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ถ้าปล่อยให้เจริญเติบโตไปโดยไร้ทิศทาง เช่นที่แล้ว ๆ มา ก็จะทำให้เกิดผลกระทบอันไม่พึงปรารถนา

ผลกระทบอันไม่พึงปรารถนาอันเกิดจากการปล่อยให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างไร้ทิศทาง ดังที่หลาย ๆ ประเทศได้ประสบมาแล้วนั้นมีหลายด้าน ซึ่งสามารถแบ่งผลกระทบเหล่านี้ ออกได้เป็นผลกระทบทางด้านกายภาพ ด้านประชากรในท้องถิ่น ด้านการตลาด และด้านการจัดการ ซึ่งจะกล่าวในแต่ละด้านดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านกายภาพนั้นเกิดจาก การที่มีนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ซึ่งก่อให้เกิด

1.1 มลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ขยะ สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย เพราะขีดความสามารถในการกำจัดของเสียในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มีไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไป

1.2 เกิดปัญหาจราจรติดขัด เพราะถนนและระบบการจราจรไม่เอื้ออำนวย สำหรับรถ และผู้คนจำนวนมากมายที่หลั่งไหลเข้าไป และจะตามมาด้วยปัญหาเกี่ยวกับที่จอดรถ

1.3 การบริการที่ไม่เพียงพอ เช่น ร้านอาหาร ภัตตาคาร ร้านจำหน่ายสินค้า และโรงแรม มีไม่พอกับจำนวนนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการแย่งที่พัก แย่งกันกิน แย่งกันใช้

1.4 จากสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นธรรมชาติทั้งคงาม และทรัพยากรทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ถูกทำลายเสื่อมสลายไปในระยะเวลาอันสั้น

2. ผลกระทบต่อประชากรในท้องถิ่น

2.1 เมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าสู่ท้องถิ่น มีผลทำให้เศรษฐกิจเติบโตสูงขึ้น ประชากรในท้องถิ่นพลอยต้องซื้อของอุปโภค บริโภค ที่แพงขึ้นด้วย

2.2 นักท่องเที่ยวที่เข้มาานั้น มาแย่งใช้บริการจากสถานบริการและสถานที่พักผ่อนที่มีจำกัดอยู่แล้ว

2.3 จากปัญหาที่ประชากรในท้องถิ่นประสบอยู่จากที่กล่าวข้างต้นแล้ว ก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

2.4 การขาดการวางแผนที่ดีทำให้ประชากรในท้องถิ่นขาดโอกาสในการเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในฐานะแรงงานระดับกลาง และระดับสูง ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานต้องนำเข้ามาจากท้องถิ่นอื่น

2.5 เกิดความเสื่อมถอยของวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่นรับเอาวัฒนธรรมของคนต่างถิ่นที่เป็นนักท่องเที่ยวเข้ามาปฏิบัติ ฉะนั้นวัฒนธรรมบางอย่างอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจึงถูกละเลยไป

2.6 ขาดความสำนึกในการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง เช่น การสร้างโรงแรมรุกเข้าไปในเขตประวัติศาสตร์ การสร้างรีสอร์ทรุกเข้าไปในเขตนันทอุทยานแห่งชาติ การมีธุรกิจและร้านค้าเพือนักท่องเที่ยวตั้งอยู่ระเกะระกะ ในแหล่งท่องเที่ยว

3. ผลกระทบทางด้านการตลาด การขาดการวางแผนก่อให้เกิด

3.1 การขาดการประสานงานของภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องในการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

3.2 ผลจากการขาดการประสานงานนี้ทำให้เกิดความล้มเหลว ในการหาตลาดใหม่ ๆ

3.3 นอกจากนั้นยังนำไปสู่ความล้มเหลวในการช่วงชิงตลาดจากคู่แข่งอีกด้วย

4. ผลกระทบทางด้านการจัดการ การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างไร้แผนทำให้เกิด

4.1 การขาดการประสานงานในด้านการตลาดและการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว

4.2 เมื่อไม่มีโครงการที่แน่นอนจึงไม่สามารถขอความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากภาครัฐได้

4.3 การขาดการประสานงานและการสนับสนุนจากภาครัฐ ก่อให้เกิดความล้มเหลวในการดำเนินงานสำคัญ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ

4.4 ทำให้เสียโอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์อันพึงได้จากแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเสียส่วนแบ่งตลาดให้กับคู่แข่ง เป็นต้น

4.5 การขาดแผนพัฒนา ทำให้ไม่สามารถหาจุดเน้นที่โดดเด่นขึ้นมา เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว และทำให้เกิดการสร้างกิจกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมขึ้นเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดแทน

4.6 เกิดการขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการในแหล่งท่องเที่ยว

4.7 และประการสุดท้าย ก็คือ การขาดการให้ข้อมูล ที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มีความหมายและมีคุณค่า นำมาศึกษาหาความรู้หรือเยี่ยมชม

จากผลกระทบที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าปัญหาหลาย ๆ อย่างจะก่อตัวขึ้นมาจากการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามจากการประชุมสัมมนาเรื่อง “ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคม” จัดโดยยูเนสโกร่วมกับธนาคารโลก ที่กรุงวอชิงตันดีซี เมื่อปี พ.ศ. 2519 สรุปว่า “ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เขื่อนนั้นจะสามารถควบคุมให้หมดไปหรือเกิดขึ้นน้อยที่สุด ด้วยการอาศัยการวางแผนงานอย่างรอบคอบ และมีการประสานงานร่วมมือกันดำเนินงานจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาล ธุรกิจเอกชน และจากนักท่องเที่ยวเอง”

การวางแผนที่ดีนั้นจะช่วยยืดอายุแหล่งท่องเที่ยวและยังช่วยแก้ปัญหา สิ่งที่สำคัญคือการวางแผนสามารถป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น จุดมุ่งหมายสำคัญในการวางแผนมีดังนี้ คือ เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุด ในวิธีการปฏิบัติทางด้านการตลาด การพัฒนา การจัดการ การสร้างบริการและกิจกรรม ตลอดจนเพื่อให้เกิดความระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว

เพื่อเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ วิกฤตการณ์ทางด้านพลังงานและสิ่งอื่น ๆ ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก

เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรมท้องถิ่น อนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์แบบฉบับของสถาปัตยกรรมในท้องถิ่น ประเพณีที่สืบทอดกันมา เป็นต้น

เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่พึงปรารถนาให้เกิด เช่น ความระมัดระวังในการหาผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว ภาพพจน์ที่ดีและชัดเจนของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการตลาดที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งความร่วมมือกันระหว่างผู้ประกอบการ

จุดมุ่งหมายสุดท้าย ก็คงจะเป็นการหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ซึ่งได้แก่หลีกเลี่ยงการเสื่อมสลายของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติและประวัติศาสตร์ หลีกเลี่ยงการสูญเสียวัฒนธรรม รวมทั้งการหยุดชะงักของกิจกรรมและประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการเกิดทัศนคติที่ไม่ดีของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยว หลีกเลี่ยงการแข่งขันอันไม่จำเป็นของผู้ประกอบการ รวมถึงการหลีกเลี่ยงที่จะมีนักท่องเที่ยวมากเกินไปในบางช่วงของปี

เมื่อได้พิจารณาถึงข้อเสียของการปล่อยให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างไร้แผนแล้ว และได้ศึกษาถึงจุดมุ่งหมายของการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันจะนำมาซึ่งสิ่งที่พึงปรารถนาทั้งมวลแล้ว ในตอนต่อไปก็ควรจะมาศึกษาถึงขั้นตอนการวางแผนดูบ้าง

ขั้นตอนแรก คือ การวิเคราะห์ระบบ (Define the System) ในขั้นนี้จะบอกถึงระบบที่จะใช้ในการวางแผน เช่น จะบอกถึงระดับของแผน ขนาด ตลาด ลักษณะ และจุดประสงค์ของแผน

ขั้นตอนที่สอง เป็นการตั้งวัตถุประสงค์ (Formulate Objective) การตั้งวัตถุประสงค์นั้นก็เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา จุดประสงค์ที่ตั้งจะต้องกินวงกว้าง และเฉพาะเจาะจง นอกจากนี้ยังระบุระยะเวลาของการใช้แผนไว้ด้วย

ขั้นตอนที่สาม เป็นการรวบรวมข้อมูล (Data Gathering) วิธีการหาข้อมูลในขั้นนี้คือการหาจากข้อมูลหรืองานวิจัยที่มีผู้บันทึกไว้แล้ว หรือจากการลงสำรวจตลาด การทำงานภาคสนาม การสำรวจโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) รวมทั้งการวิเคราะห์สิ่งอำนวยความสะดวกและการแข่งขันที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ

ขั้นตอนที่สี่ เป็นการวิเคราะห์และตีความข้อมูล (Analysis and Interpretation) เมื่อผ่านขั้นตอนที่สามและได้ข้อมูลมาแล้ว นำข้อมูลมาแยกแยะและตีความ เพื่อให้เกิดความหมาย ผลจากการ ตีความในขั้นนี้จะออกมาเป็นข้อสรุป และข้อเสนอแนะ ที่จะนำไปสู่การทำแผนเบื้องต้นในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ห้า การทำแผนเบื้องต้น (Preliminary Planning) เป็นแผนฉบับร่างโดยการนำข้อมูลที่วิเคราะห์และตีความแล้วมาเขียนเป็นข้อสรุปทางด้านกายภาพแล้วทำการทดสอบ นอกจากนั้นก็มีการวางแผนการใช้พื้นที่ แผนทางการเงิน มีโครงสร้างที่แสดงถึงความต้องการในการลงทุนในแต่ละภาคของโครงการ รวมทั้งความคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่จะได้มาด้วย

ขั้นตอนที่หก เป็นขั้นตอนของการอนุมัติแผน (Approving the Plan) จะมีคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นผู้พิจารณาแผนเบื้องต้นที่ทำเอาไว้ทั้งในแง่ของระดับของแผน ค่าใช้จ่ายโดยประมาณ และผลกำไรที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งศึกษาผลกระทบที่จะทำให้แผนสำเร็จหรือล้มเหลว

ในหกขั้นตอนแรกนี้ อาจจะต้องใช้งบประมาณในการทำบ้างแต่เมื่อเทียบกับงบประมาณที่จะต้องใช้ในขั้นตอนต่อไป จากนั้นแล้ว นับว่าการใช้จ่ายในขั้นตอนแรก ๆ นี้ ยังน้อยกว่าขั้นตอนต่อไปจากนี้มากนัก

ขั้นตอนที่เจ็ด เป็นแผนขั้นสุดท้าย (Final Plan) สำหรับขั้นตอนนี้จะรวมเอาแผนการใช้ที่ดิน แผนสำหรับโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สนามบิน ทางจักรยาน ทางม้าวิ่ง ทางเดินเท้า ระบบกำจัดของเสีย น้ำ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ นอกจากนี้ก็ยังบอกถึงมาตรฐานทางสถาปัตยกรรม การวางแผนการใช้พื้นที่ การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ การวิเคราะห์ตลาด และโครงการด้านการลงทุน

ขั้นตอนสุดท้าย เป็น ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ (Implementation) เป็นขั้นตอนของการดำเนินงานตามแผนที่วางเอาไว้ รวมทั้งมีการติดตาม และประเมินผล การวางแผนที่ดีนั้นจะต้องสามารถวัดผลของโครงการไว้ว่าได้รับผลตามแผนที่วางไว้เพียงใด และรวมไปถึงความสามารถในการวัดความพึงพอใจของผู้บริโภคด้วย

การทำแผนนั้นแม้จะมีขั้นตอนที่ย่างยากซับซ้อน และต้องการผู้เชี่ยวชาญในการทำแผน รวมทั้งต้องเสียค่าใช้จ่าย ในการทำแผนมากเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อการทำแผนสำเร็จออกมาแล้ว และสามารถนำแผนที่ทำไว้มาปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมได้รับผลที่คุ้มค่ากับการลงทุนลงแรง ถ้าทำสำเร็จออกมาแล้ว แต่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้ได้ผลตามแผนที่วางไว้ ด้วยสาเหตุหรืออุปสรรคใด ๆ ก็ตาม ย่อมเป็นการลงทุนที่ไร้ค่า สูญเสียทั้งแรงกายแรงสมอง งบประมาณที่ลงไป และแผนฉบับนั้นก็จะเป็นแผนไร้ซึ่งคุณค่า ที่น่าเสียดายที่สุดก็เห็นจะเป็นทรัพยากรการทอ่งเที้ยว ที่มีค่ายิ่งนั้นจะถูกทำลายลงในเวลาอันรวดเร็ว

บรรณานุกรม

- Coltman, Michael M. (1989). **Travel and Tourism**. New York : Van Nostrand Reinhold.
- McIntosh, Robert W., and Charles R. Goeldner. (1984). **Tourism : Principles, Practice, Philosophies**. New York : Wiley Press
- Mill, Robert Christie and Morrison, Alastair M. (1985). **The Tourism System : An Introductory Text**. New York : Prentice Hall.